

Bəxtiyar Vahabzadə yaradıcılığında ana dili və onun tədrisi məsələləri

Kamal Camalov

Pedaqogika elmləri doktoru, dosent, Əməkdar müəllim. Naxçıvan Müəllimlər İnstitutu. Azərbaycan. E-mail: kamal.camalov@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-1977-7250>

Sevda Kərimova

Pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru. Naxçıvan Müəllimlər İnstitutu. Azərbaycan. E-mail: sevda.kerimova@mail.ru
<https://orcid.org/0000-0002-8063-4737>

XÜLASƏ

Məqalədə gəncliyin mənəvi tərbiyəsində ana dilinin rolu haqqında fikirlər əks edilmişdir. Göstərilir ki, Xalq şairi Bəxtiyar Vahabzadəni ömrü boyu məşğul edən məsələlərdən biri də ana dili və onun tədrisi ilə bağlı problemlər olmuşdur. O, dilimizin "vətəndaşlıq hüquqları", onun poetik, leksik imkanlarını yaşatmaq uğrunda mübarizə aparılardan biri kimi yadda qalmışdır. Vətənpərvər şair doğma ana dilinə biganəliyə, ona ögey münasibət bəslənməsinə yazıçı-vətəndaş mövqeyini bildirən çox az saylı ziyalılarımızdandır. Görkəmli sənətkarın ana dili və onun hüquqlarının qorunması uğrunda mübarizəsinin məzmun istiqaməti, əsas parametrləri məqalədə əhatəli şəkildə işıqlandırılmışdır.

AÇAR SÖZLƏR

pedaqoq-alim Bəxtiyar Vahabzadə, ana dili və onun tədrisi, dilin dirçəlişi və inkişafı, yazıçı-vətəndaş mövqeyi, milli varlıq

MƏQALƏ TARİXÇƏSİ

göndərilib: 20.05.2022
qəbul edilib: 27.05.2022

MƏQALƏNİ ÇAPA MƏSLƏHƏT BİLƏN

Filologiya elmləri doktoru, professor İsmayıl Kazımov.

Native language and issues of its teaching in the works of Bakhtiyar Vahabzade

Kamal Jamalov

Doctor of pedagogical sciences, associate professor, Honored teacher. Nakhchivan Teachers Institute. Azerbaijan. E-mail: kamal.camalov@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-1977-7250>

Sevda Karimova

Doctor of philosophy in pedagogy. Nakhchivan Teachers Institute. Azerbaijan. E-mail: sevda.kerimova@mail.ru
<https://orcid.org/0000-0002-8063-4737>

ABSTRACT

The article reflects the views on the role of the mother tongue in the spiritual education of youth. It is noted that one of the issues that occupied Bakhtiyar Vahabzade throughout his life was the problems related to the mother tongue and its teaching. He was one of those who fought for the "civil rights" of our language, for the preservation of all its poetic and lexical possibilities. B.Vahabzadeh is one of the very few intellectuals who expressed his writer-citizen position on indifference to his native language and stepfather's attitude to it. The content direction and main parameters of the prominent artist's struggle for the protection of his mother tongue and his rights are comprehensively addressed in the article.

KEYWORDS

pedagogue-scientist Bakhtiyar Vahabzade, native language and its teaching, revival and development of language, writer-citizen position, national being

ARTICLE HISTORY

Received: 20.05.2022
Accepted: 27.05.2022

Giriş / Introduction

Hər bir xalqın ruhu, psixologiyası, mənəviyyatının əsas təzahür əlaməti onun dilidir. Vətən torpağı kiçilib genişlənə bilər, tamamilə əldən çıxa bilər, sərhədləri tükənə bilər, hətta inam və şərəfi də tapdana bilər, lakin nəticədə bir şey dəyişməz olaraq qalır. Dəyişməyən bu tək varlıq – Ana dilidir. Bu mənada milli mənliyin qorunub saxlanması başlıca vasitə, əmil ana dilidir. Xalq şairi Bəxtiyar Vahabzadə yazır: “Hər xalqın dili o xalqın ruhudur, psixologiyasıdır, mənəviyyatıdır, tarixidir, tarix boyu keçib gəldiyi yollardır. Xalqın dilini yaradan sözlər, o sözləri bir-biri ilə birləşdirən şəkilçilər, feillər, sifətlər, təyinlər quru rəqəmlər deyil, hecalarında xalqın nəbzi vuran canlı ürəkdir, düşünən beyindir. Onlar bizimlə birgə yaşayır, düşünür, həmçinin bizləri də yaşadır və düşündürür. Hər xalqın övladı öz xalqının yaratdığı dillə düşünür və həmin dillə öz ürəyinin yanğısı, beyninin fikrini ifadə edir” [3, s.149]. Sonra şair fikrini davam etdirərək ana dilinin xalqın psixologiyasını ifadə etməsi haqqında yazır: “Mənim torpağa “xak” deyil, məhz torpaq deməyim, suya “ab” deyil, məhz su deməyim mənim psixologiyam, mənim dünya baxışım, mənim ruhumdur”.

Dilin mövcudluğu həmin dildə “Ana”, “torpaq”, “Vətən” deyən insanların, millətin varlığıdır. Dilin yaşamağı “Vətən” deyilən bir damın altında o dildə danışanların olmasıdır. Əgər insanın “Mən azadam, mən xoşbəxtəm” sözlərini öz doğma ana dilində deməyə ixtiyarı yoxdursa, demək ki, onun azadlığı, müstəqilliyi də yoxdur. Şairin məşhur “Latın dili” şeirində izlənilən əsas ideya da, məhz budur. Şeirinin birinci böyük hissəsində şair sözün müstəqim mənasında “ölü dil” sayılan latın dilinin müasir dünyanın bütün məmləkətlərində yaşamaq hüququ qazandığını, onun sivilizasiya dünyasındakı yeri və mövqeyini göstərir. Bu dildə danışan xalq yer üzündən silinib getmişdir. Lakin bu dil dünya elminin və mədəniyyətinin dili kimi əbədi olmaq hüququnu əldə etdiyinə görə “dirilərin dili” kimi qiymətləndirilməlidir. Cəmiyyətin bütün təbəqələrində hörmət və ehtiram bəslənilən B.Vahabzadənin dil haqqında fikirlərinə onun məşhur “Ana dili” şeiri ilə başlamaq lazımdır. Bu şeir şairin gənlik dövründə qaldıracağı etiraz səsi kimi deyil, onun bütün həyat devizi kimi qiymətləndirilməlidir. “Ana dili” şeiri bütöv bir xalqın mənəvi siması, onun kimliyidir. Şeir, ümumiyyətlə, ana dili, onun xüsusiyyətləri və keyfiyyətləri barədə böyük orkestrin simfoniyaları, şərqləridir. Onun bir neçə misrasına diqqət yetirək:

Dil açanda ilk dəfə “ana” söyləyirik biz,
“Ana dili” adlanır bizim ilk dərsliyimiz.

İlk mahnımız laylanı anamız öz südüylə
İçirir ruhumuza bu dildə gilə-gilə.

Bu dil – bizim ruhumuz, eşqimiz, canımızdır,
Bu dil – bir-birimizlə əhdi-peymanımızdır.
Bu dil – tanıtmış bizə bu dünyada hər şeyi,
Bu dil – əcdadımızın bizə miras verdiyi
Qiyətli xəzinədir... onu gözlərimiztək
Qoruyub, nəsilərə biz də hədiyyə verək.

...Ey öz doğma dilində danışmağı ar bilən
fasonlu ədəbazarlar!
Qəlbinizi oxşamır qoşmalar, telli sazlar.
Bunlar qoy mənim olsun,
Ancaq Vətən çörəyi,
Sizlərə qənim olsun!

[4, s.19-20].

B.Vahabzadə məqalələrinin birində Cəlil Məmmədquluzadədən danışarkən yazır ki, Mirzə Cəlilin yaradıcılığı üç əmil üzərində qurulur: Vətən, xalq və onun dili! Müəllif belə hesab edir ki, bunlarsız böyük ədəbin nə özü, nə də sözü var. Mübaliğəsiz demək olar ki, Bəxtiyar Vahabzadənin yaradıcılığını da bu üç əmil üzərində qurmaq olar. Onun istedadı və şəxsiyyət bütövlüyünün əsasında Vətən, xalq və onun dili dayanır. Şairin əqidəsi, inamı bu üç əmilə söykənir, onun bütün varlığı və bu varlığın mayası Azərbaycan dilidir. Bu dil haqqında şairin fikir və düşüncələrini öyrənmək onun ədəbi, ictimai-siyasi və pedaqoji görüşlərini müəyyən etmək baxımından çox əhəmiyyətlidir. Ustad sənətkarın Azərbaycan dilinə münasibəti şair-vətəndaş, pedaqoq-alim və ictimai xadim baxışlarının vəhdəti şəklində təzahürüdür. Bir sözlə, mənəvi sərvətimiz olan dilimizə ehtiram, məhəbbət və həssaslıq göstərmək, qayğı ilə yanaşmaq çağırışı böyük şairin yaradıcılığında çox vacib və əhəmiyyətli amildir.

B.Vahabzadənin ana dili konsepsiyası bütün əsərlərinin canına, qanına hopmuşdur. O, bu məsələ ilə bağlı silsilə məqalələr yazmış, “Ana dili”, “Latın dili” şeirləri kimi monumental bədii nümunələr yaratmışdır. Görkəmli sənətkarımız bəzi məqalələrində (“Tarix nə deyir” və s.) dilçiliyin ümumi-nəzəri problemlərinə aid mülahizələr irəli sürməklə bu sahə üzrə tanınmış mütəxəssis – alim səviyyəsinə qədər

yüksəlir. Dil, onun işlənmə dairəsi, tədrisi metodikası və s. problemlərlə bağlı şairin düşüncələri bu günümüz üçün də xüsusilə əhəmiyyətlidir. Ona görə də B.Vahabzadənin ana dili və onun tədrisi haqqında fikirlərini öyrənmək və onlardan istifadə imkanlarını araşdırmaq vacib məsələdir.

Müəllifin qeyd etdiyi kimi latın dilində “Ana”, “Vətən”, “torpaq” deyən insan, millət yoxdur. Bu, təəssüf ediləcək acı bir həqiqətdir. Lakin bu dilin dünya elmində və mədəniyyətində yaşam haqqı qazanması da bir həqiqətdir. XX əsrdə və müasir dövrümüzdə belə elmi terminologiyada məhz latın dilindən istifadə edilir. Bu mənada onun “yaşayan” və ya “ölü dil” olması sualı düşündürücüdür.

Aydın həqiqətdir ki, latın dili danışq dili kimi artıq sıradan çıxmışdır. Bu dildə nə “Ana”, nə “torpaq”, nə də “Vətən” sözlərini səsləndirən var. Bu dildə danışan millət yer üzündən silinib. Lakin xalqın özü mövcud olmasa da, onun dili min illərin sınağından keçib gəlmişdir. Bəşər elminin, mədəniyyətinin böyük nailiyyətləri, nadir inciləri bu dildə yazılmış, nəsilən-nəslə ötürülərək zəmanəmizə qədər gəlib çatmışdır. Şair haqlı olaraq göstərir ki, sabah bizim əsrimizin sərhədlərini də aşabiləcək bu dil elmlərin təməlidir:

Həkimlərin, alimlərin,
Loğmanların dilidir bu.
Fələklərin
Adlarını yazır alim
Ölü dildə.
Kim deyir ki, ölübdür bu?
Ölülərin dili deyil,
Dirilərin dilidir bu

[4, s.163].

Şeirin ikinci hissəsində uca kürsülərdə “mən azadam”, “mən xoşbəxtəm!”, “mən müstəqiləm” deyən bir natiqin sözlərinə qarşı şairin münasibəti təsvir edilir. Bir dil ki, xalqın bütün təbəqələri arasında yaşamır, dövlət səviyyəsində – rəsmi idarə və kürsülərdə işlədilmir, nə o dildə danışan adamların azadlığı və müstəqilliyindən, nə də ki, həmin dilin varlığından söhbət gedə bilər. Şair şeirinin sonunda oxucunun çıxardığı bu məntiqi nəticə üzərində düşünür: xalqı ölən, lakin özü yaşayan bir dilə yoxsa xalqı yaşayan, lakin dustaq olan, uca kürsülərdə işlənməyən, yalnız komalarda, alaçıqlarda işlənən bir diləmi “ölü dil” deyək?

Atlantika sahilində
Coşa-coşa,
Daşa-daşa:
– Mən azadam, mən xoşbəxtəm, –
Deyir natiq yad dilində.
Söylə natiq,
İndi nəyə inanaq biz –
Qulağamı,
Ya gözəmi?
Əmələmi,
Ya sözəmi?
“Mən azadam, müstəqiləm” sözlərini
Öz dilində deməyə də
İxtiyarın yoxsa əgər,
De, kim sənə azad deyər?

Şeirdən görüldüyü kimi, şair məntiqin gücünə əsaslanır: öz doğma ana dilində danışa bilməyən, yad dildə müstəqilliyini, azadlığını bəyan edən insan necə azad və müstəqil ola bilər? Doğma dilinə qadağa qoyulmuş bir insanın azad düşüncə sahibi ola biləcəyi absurd deyilmi?

Söylə, necə azadsan ki,
Komalarda dustaq olub
ana dilin.
Böyük-böyük məclislərdən
İtirilib ilim-ilim?..
İclaslarda bir kəlməsi, sözü yoxdur.
Bəlkə... onun böyük, rəsmi məclislərə
Çıxmaq üçün üzü yoxdur?
Söylə, bəlkə bic doğulub.
Atasından yox xəbəri?
Bəlkə bu dil çox kasıbdır,
Qucağına sığışmayır
Əsrin böyük fikirləri?..
Sən dərdə bax,
Vətən də var,

Millət də var.
Ancaq onun dili yoxdur.
Elə bil ki,
Güzgü kimi hamar, şəffaf royalın var,
dili yoxdur...

Şair bu misralarla bildirir ki, millətin dili alaçıqlar, komalar üçün deyil, uca kürsülər, rəsmi danışıqlar üçün yaranmışdır. Vətən də, millət də var, ancaq onun dili yoxdur. Belə bir “azadlığa” nə ad vermək olar? Millət dili ilə tanınar. O, dil və Vətən birliyindən ibarətdir. Əgər belə deyilsə, bu dil qarşısında aciz qalmırıqmı?

İndi söylə,
Hansı dilə ölü deyək:
Vətən varkən,
Millət varkən,
Kiçik, yoxsul komalarda
dustaq olan bir diləmi?
Yoxsa, uzun əsrlərdən
keçib gələn,
Xalqı ölən,
Özü qalan bir diləmi?

[4, s.163-164].

Sovet ideologiyasının tüğyan etdiyi bir dövrdə (1967-ci ildə) yazılmış bu şeir əslində Ana dilimizin (həmçinin, o zamankı “türkdilli müttəfiq respublikaların” dillərinin) düşdüyü ağır vəziyyət və onun acınacaqlı taleyi haqqında rekviyemdir. Sadəcə, burada şair tərəfindən məkan və zaman dəyişdirilmişdir. Sonralar, B.Vahabzadə yenidənqurma dövründə də bu məsələ ilə bağlı silsilə məqalələrinin birində yazır: “Ana dili barədə dəfələrlə yüksək kürsülərdən deməyimizə baxmayaraq, yenə də konstitusiyamızda dövlət dili kimi təsbit edilən Azərbaycan dili dövlət səviyyəsinə qaldırılmamışdır”.

Öz soy-kökünü tanımayan, xalqının dili, tarixi və mədəniyyətini bilməyənləri dünya şöhrətli yazıçı Ç.Aytmatov “milli nihilistlər” adlandırır və bu hadisəni millətçilikdən daha mürtəce, daha qorxulu hesab edirdi. Çayların və göllərin quruması, torpaqların ərیمəsi, eroziyası ekoloji faciədir. Lakin “biganəlik nəticəsində milli dillərin məhvə məhkum edilməsi milli faciə kimi daha dəhşətlidir”, – deyən böyük yazıçı qırğız dilinin öyrənilməsi, işlənmə dairəsi və qorunması məsələsində

acınacaqlı vəziyyətə “həyəcan təbili” çalaraq yazırdı ki, əgər qırğızlar öz dillərini bilməsələr, görəsən qırğız dilini öyrənən ruslar bu dildə kiminlə danışacaqlar? [3, s.25].

Böyük yazıçının bu haqlı fikri hələ o zaman ittifaq miqyasında milli məhdudiyət və milli təkəbbür ideyaları kimi qiymətləndirilmişdir. B.Vahabzadə kəskin olaraq bu ədalətsiz çıxışlara qarşı öz etiraz səsinə ucaldır, fakt və hadisələri məntiqin gücü ilə təhlil edərək yazırdı: “Məgər ana dilinə, doğma mədəniyyətə məhəbbət, onların inkişaf etdirilməsinə qayğı, ana dilində uşaq bağçaları və məktəblərin olmasını istəmək hər bir xalqın adi hüququ deyilmə? Məgər hər bir azad xalqın bu adi, elementar hüququ tələb etməsi milli məhdudiyət və təkəbbürü deməkdir? Axı S.Romanyuk (“Komsomolskaya pravda” qəzetinin xüsusi müxbiri – K.C., S.K.) bir qədər əvvəl, həmin qəzetin 1987-ci il 29 noyabr tarixli nömrəsində belə bir fakt gətirmişdi ki, Qırğızistanın paytaxtı Frunzədə (indiki Bişkektə – K.C., S.K.) qırğız dilində cəmi bir məktəb var. Bəs görəsən bu faciəli fakt niyə “hörmətli” müxbiri narahət etmir! Axı belə bir fakt hər hansı xarici ölkədə olsaydı biz nə hay-küy qoparardıq?” [3, s.26].

B.Vahabzadə müxbirin obyektivlik hissini itirərək Çingiz Aytmatov da daxil olmaqla “qırğızlar özləri uşaqlarını ana dilində oxutmaq istəmirlər və deməli, qırğız məktəblərinə ehtiyac yoxdur”, – deyib bəsit nəticə çıxartmasını kəskin tənqid edərək belə bir vəziyyətin yaranma səbəbinin daha dərinlərdə olduğunu göstərə bilir. Şair haqlı olaraq yazır ki, heç bir xalq ciddi səbəblər olmadan öz ana dilindən əl çəkməz, xüsusən də əgər söhbət “Manas” kimi epos yaradan bir xalqdan gedirsə. Boynuna ədaləti müdafiə etmək missiyası götürmüş müxbir gərək biləydi və bu sadə həqiqəti etiraf etməyi bacarardı ki, Pribaltika respublikaları, Ermənistan və Gürcüstan istisna olmaqla, qalan respublikalarda idarə işləri və elmi yığıncaqlardan tutmuş iclaslara, bədii şuralara qədər bütün işlər əsasən rus dilində aparılırsa, valideyn övladının gələcəyi naminə onu rus məktəbinə verməyə məcburdur. Ana dili məktəblərinə biganəliyin səbəbi bax budur” [3, s.28].

Bir cəhəti də qeyd edək ki, milli dilin saflığı, onun ümumişləkliyi, dövlət dili səviyyəsinə yüksəldilməsi və qorunması uğrunda mübarizədə Ç.Aytmatov, B.Vahabzadə kimi şəxsiyyətlərlə əks qütbə dayanan təkə “Romanyuklar” deyildi. Bu işdə “sapı özümüzədən olan baltalar”, öz qövrumüzün başına əngəl olanlarımız da çox idi və indi də olmaqdadır. “Romanyuklar”ın öz əlində vasitə kimi istifadə etdiyi

A.Tokambayevlər (bir müddət Qırğız Yazıçılar Birliyinin sədri olmuşdur) şəxsi ədavət və intiqam hissələrini itiləyib Ç.Aytmatovun milli dilin inkişafı naminə mübarizəsinə əngəl olmağa çalışır, onu “milli müstəsnaıq”, “milli seçilmə” xülyasına qapılmaqda günahlandırır, onun adına “milli məhdudiyət” damğası vururdular.

B.Vahabzadə haqlı olaraq qeyd edir ki, dil yalnız məişət mövzusunda deyil, həm də ondan dövlət dili kimi istifadə ediləndə yaşayır. Lakin sovetlər dövründə fəlakət, böyük faciə səviyyəsinə yüksələn bir bəla da var idi. Bu da respublikamızda yaşayan başqa xalqların (həmçinin etnik qrupların belə) Azərbaycan dilini bilməməsi, dilimizə, deməli, xalqımıza qarşı hörmətsizlik nümayiş etdirməsi idi. “Beynəlmiləlçi ənənələri ilə öyünən”, Bakı şəhərində xidmət sahələrinin böyük əksəriyyətində çalışanlar Azərbaycan dilini bilmir və öyrənmək də istəmirdilər. Bütün ictimai yerlərdə ünsiyyət vasitəsi rus dili idi. Təsərrüfat və ən mühüm dövlət vəzifələrində də başqa xalqların əksəriyyət təşkil etməsi adi hal almışdı. B.Vahabzadə bu ağırlı cəhəti görür və yazırdı: “...Xidmət sahələrində işləyənlərin yerli dili bilməsi mütləq vacibdir. Nəyə görə mağazada işləyən satıcıya bir kilo qənd almaq üçün müraciət edən ağbırçak qadın özünə tərcüməçi axtarmalıdır? Təəssüf ki, yerli dili bilməyən adamlar nəinki xidmət sahələrində, hətta mühüm dövlət idarələrində də rəhbər vəzifələrdə sərbəst işləyir, qəbuluna gəlib dərdini ana dilində demək istəyənlərə isə kinaya ilə “ben bilmez” deyir” [3, s.25].

Şairin fikrincə Azərbaycan dilinə dövlət dili kimi belə bir tələb və ehtiyacın yaranması məqsədlə ən azı aşağıdakı amillər olmalıdır:

- Azərbaycan dili əhəlinin bütün təbəqələri arasında yeganə ünsiyyət vasitəsi olmalı;
- rəsmi idarələr və dəftərxanalarda bütün sənədləşmə işləri bu dildə aparılmalı;
- elm, texnika, iqtisadiyyat, fəlsəfə, mədəniyyət, incəsənət və s. sahələr üzrə müasir informasiyaları özündə əks etdirməli, yəni bütövlükdə həyatın ən müxtəlif sahələrinə nüfuz edən bir dil olmalı;
- uşaq bağçalarından tutmuş ali məktəblərə qədər bütün təhsil müəssisələrində təlim dili olmalı və tədris edilməlidir.

B.Vahabzadənin dillə bağlı fikirlərində onun tədrisi ilə əlaqəli məsələlər xüsusi yer tutur. Şairin məlum məramnaməsi belədir: özünə, milli varlığına hörmət hissələri olan hər bir kəs övladlarına ana dilini öyrətməli və vacib olanı budur ki, ana dilində olan məktəblərə biganəlik göstərilməməlidir. Əgər adam öz anasının dilini bilmirsə, ona hörmət etmirsə, onun mədəniyyətinin göstəricisini hansı meyarlara görə müəyyənləşdirmək olar? O, bu məqsədlə görkəmli rus pedaqoqu Konstantin

Dimitriyeviç Uşinski ilə həmfikir olduğunu bildirərək yazır: “Bir zamanlar Rusiyada da zadəganlar öz dilini bəyənmiş, övladlarını əcnəbi məktəblərə verirdilər. Bunu böyük səhv və qəbahət hesab edən böyük rus pedaqoqu K.D.Uşinski “Ana dili” məqaləsini yazır və elmi dəlillərlə sübut edir ki, doğma dilində dil açmayan, ana dilində təhsil almayan uşaqlar mənən şikəst olur, köksüz, yaddaşsız böyüyür, iki ruh arasında qalır [3, s.213].

Nəticə / Conclusion

- Bəxtiyar Vahabzadə ana dilinin saflığı, geniş kütlələr tərəfindən işlənməsi, onun hüquqlarının tam mənada bərpası uğrunda fədakarcasına mübarizə aparmış;
- Dilin dirçəlişi və inkişafı qayğısına qalmaq vəzifəsindən asılı olmayaraq hər bir vətəndaşın borclu olduğunu israrla, dönə-dönə xatırlatmış;
- Qeyd etmişdir ki, ana dili xalqın milli varlığının əsas göstəricilərindən biridir;
- Hər bir Azərbaycan vətəndaşı dövlət dilinin hüququnu qorumaqdadır;
- Hər bir Azərbaycan vətəndaşı ana dilini mükəmməl bilməli və bunu tələb səviyyəsinə yüksəltməlidir;
- Şair ilk öncə ana dilini və ana dili vasitəsilə başqa xarici dillərin öyrənilməsini meyar saymışdır;
- Azərbaycan dilinin aşiqi olan Bəxtiyar Vahabzadə ömrünün sonunadək müqəddəs amal sayılan ana dilinin təbliği uğrunda mübarizə aparmış və heç bir vaxt bu amal uğrunda mübarizədən geri çəkilməmişdir.

İstifadə edilmiş ədəbiyyat / References

1. Cəfərov N. (1993). Kim haqlıdır: Bəxtiyar Vahabzadə, yoxsa “Bakinskıe raboçi?”. “Millət” qəzeti, 20 noyabr.
2. Gəray F. Bəxtiyar Vahabzadə (Şairin siyasi portreti). “Yeni fikir” qəzeti, Bakı, 1990, 28 noyabr; 1991, 23-30 yanvar.
3. Vahabzadə B. (1989). Gəlin açıq danışaq (Məqalələr toplusu). İkinci nəşr. Bakı, Azərnəşr. 220 s.
4. Vahabzadə B. (1984). Seçilmiş əsərləri, 2 cildə, II c. Bakı, Yazıçı. 458 s.
5. Vahabzadə B. (1991). Şənbə gecəsinə gedən yol. Bakı, Azərnəşr. 331 s.
6. Vahabzadə B. (1995). Yanan da mən, yaman da mən. Bakı, Yazıçı. 80 s.
7. Vahabzadə B. (1999). Zaman və mən. Bakı, 247 s.
8. Vahabzadə B. (1991). Azərbaycan Respublikası Ali Sovetinin XII çağırış birinci sessiyasındakı çıxışı. “Respublika” qəzeti, Bakı, 16 fevral.